

УДК 338.2:338.246.8

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-4-61-75>

Магомедов Андрій,
кандидат історичних наук,
Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

Mahomedov Andrii,
Candidate of Historical Sciences,
Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5919-2340>

СТРАТЕГІЧНІ ДОКУМЕНТИ І ЗАХОДИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

STRATEGIC DOCUMENTS AND MEASURES OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Анотація. Стаття присвячена аналізу стратегічних документів, розроблених з метою післявоєнної відбудови України. Автори розглядають ключові політичні, економічні та соціальні ініціативи, призначені для стабілізації ситуації в країні після військових дій. Особлива увага приділяється механізмам реалізації цих документів, взаємодії різних галузей влади та включенню громадянського суспільства в процес відбудови. Дослідження показали, що у визначенні стратегічних документів та підходів до післявоєнної реконструкції України важливо врахувати минулий досвід країни. Зусилля повинні бути спрямовані на формування соціально-економічного розвитку, ґрунтуючись на максимальному використанні національних ресурсів та потенціалу. Ключові заходи для відновлення включають створення національної стратегії розвитку, що зміцнює державність та спрямована на національні інтереси; управлінські стратегічні документи, які акцентують на професійність і компетентність; розширене зовнішнє співробітництво, включаючи інвестиції, технології та підтримку; а також інноваційна та технологічна частина, що передбачає інтеграцію науки і промисловості на основі сучасних технологічних принципів. Підкреслено необхідність документарного та загальнодержавного закріплення питань, що стосуються взаємодії національних стратегій та міжнародної підтримки у процесі повоєнного відновлення економіки; балансу між державним регулюванням та ринковими принципами; врахування позитивного досвіду інших держав у відбудові України; та ефективного використання міжнародної допомоги на користь національних інтересів. Доведено, що інтелектуальний та науковий потенціал, а також технологічні інновації та оригінальні організаційні підходи мають відігравати ключову роль у досягненні цілей повоєнного відновлення і бути представленими в стратегічних документах. Інтеграція України в наукову спільноту й покращення якості та доступності стратегічних результатів стають важливими чинниками успіху у процесі повоєнної модернізаційної реконструкції. Складові та особливості документів, пов'язаних із післявоєнним відновленням, вимагають детального розгляду та аналізу, щоб забезпечити якісну підготовку до впровадження.

Ключові слова: стратегічні документи, військова агресія, економіка України, повоєнна відбудова, міжнародна допомога, державна стратегія.

Abstract. The article is devoted to the analysis of strategic documents developed for the purpose of post-war reconstruction of Ukraine. The authors consider the key

political, economic and social initiatives designed to stabilize the situation in the country after military operations. Particular attention is paid to the mechanisms of implementation of these documents, the interaction of various branches of government, and the inclusion of civil society in the reconstruction process. Studies have shown that in defining strategic documents and approaches to the post-war reconstruction of Ukraine, it is important to take into account the past experience of the country. Efforts should be directed to the formation of socio-economic development, based on the maximum use of national resources and potential. Key measures for recovery include the creation of a national development strategy that strengthens statehood and focuses on national interests; management strategic documents that emphasize professionalism and competence; expanded external cooperation, including investment, technology and support; as well as the innovative and technological part, which involves the integration of science and industry based on modern technological principles. The need for documentary and nationwide consolidation of issues related to the interaction of national strategies and international support in the process of post-war economic recovery is emphasized; balance between state regulation and market principles; taking into account the positive experience of other states in the reconstruction of Ukraine; and effective use of international aid for the benefit of national interests. It has been proven that intellectual and scientific potential, as well as technological innovations and original organizational approaches should play a key role in achieving the goals of post-war reconstruction and be represented in strategic documents. The integration of Ukraine into the scientific community and the improvement of the quality and availability of strategic results are becoming important success factors in the process of post-war modernization and reconstruction. The components and features of documents related to post-war reconstruction require detailed consideration and analysis to ensure quality preparation for implementation.

Keywords: strategic documents, military aggression, economy of Ukraine, post-war reconstruction, international aid, state strategy.

Постановка проблеми. Довгий час опору проти російської агресії змусив українське суспільство та економіку адаптуватися до військових умов, що супроводжуються численними обмеженнями. Це вже позначилося та може затягнути процес розвитку країни. Потрібно змінити режим функціонування економіки, спрямовуючи її на відновлення, використовуючи реалістичний підхід і базуючись на стратегічних документах, що визначають засади післявоєнної відбудови. Важливо зауважити, що відновлення України повинно відбуватися із допомогою міжнародних фінансових установ і різних фондів. Світова спільнота вже показує готовність підтримки, пропонуючи співпрацю для реконструкції інфраструктури та модернізації України.

Повоєнний розвиток України є багатоаспектним процесом, який об'єднує заходи в різних в різних сферах суспільного життя і публічного адміністрування, спрямовані на покращення якості життя населення та розвитку громад. Сьогодні цей процес має відбуватися паралельно з виконанням міжнародних зобов'язань і розробкою правової бази. Відновлення країни до прийняттого рівня, що відповідає або перевищує довоєнний, та створення демократичної і конкурентоздатної України потребують глибоких реформ та трансформацій. Основна мета полягає у створенні незалежної, демократичної України, яка гарантує високий стандарт життя для своїх громадян, захищає їх права та сприяє їх конкурентності на національному та міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжнародної підтримки Україні знаходилося у фокусі численних наукових робіт, враховуючи той факт, що конфлікт в Україні почався з 2014 р. Вітчизняні дослідники активно зосереджувались на аспектах такої підтримки, виділивши її основні форми та проблеми: Богдан Т., Бородіної О., Ємеця В., Чарамелли Е., Шаповал Н., Федосеєнка М., Грибановського О., Терещенка О. Дослідження стосовно регіонального розвитку та соціальних викликів інтеграції українського суспільства після війни, представлені в роботах Александрова О., Борділовської О., Самоходського І., Ткачука А., Третяк Ю., які підкреслюють значущість децентралізації в управлінні для ефективного соціально-економічного планування, зокрема, у контексті державних інновацій як ключового фактору стабільності та відновлення. Питання стратегічного управління в умовах кризової економіки, а також засоби державної політики та розробка документації, вивчаються як вітчизняними, так і міжнародними експертами, зокрема у роботах Македон В., Паньків Н., Тимошенко К., Чабаненко А., Чернишова А., Шеремети П.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити перспективні стратегічні документи та заходи, розроблені для повоєнної відбудови України, для виявлення ключових принципів, механізмів їх реалізації та їхньої ефективності у контексті національних інтересів України.

Завдання дослідження:

- вивчити основні стратегічні документи, що стосуються повоєнної відбудови України;
- проаналізувати ключові напрямки і ініціативи, запропоновані в цих документах, для стабілізації економічної та соціальної ситуації в Україні;
- визначити механізми реалізації запропонованих заходів та їх взаємодії;
- сформулювати рекомендації для вдосконалення стратегічних документів та заходів повоєнної відбудови на основі отриманих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті війни рф проти України було призупинено діяльність майже третини промислових підприємств країни. Згідно даними Київської школи економіки, до вересня 2023 р. з моменту початку війни 420 промислових об'єктів у східних та південних регіонах України зазнали пошкоджень або були знищені. Загальні прямі втрати для підприємств в 2022 р. складають близько 18 млрд дол. США. Найбільше постраждалих підприємств розташовано в Київській та Донецькій областях (по 17%), Запорізькій (14%), Харківській (13%), Луганській (10%) та Миколаївській (8%) областях (рис. 1., рис. 2.). Серед галузевоутворюючих підприємств, які зазнали великих втрат через агресію рф у 2022 р., – промислові гіганти ММК ім. Ілліча та «Азовсталь», які були визнані банкрутами [1].

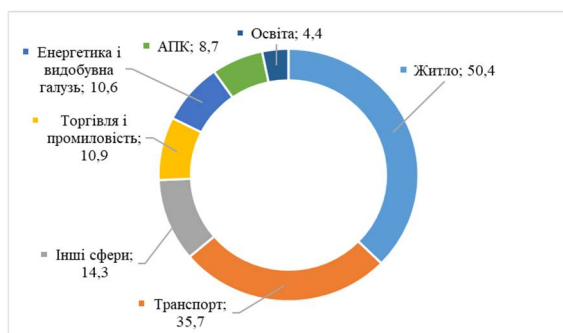

Рис. 1. Завдана пряма шкода інфраструктурі України на 1 липня 2023 р., млрд дол. США [2]

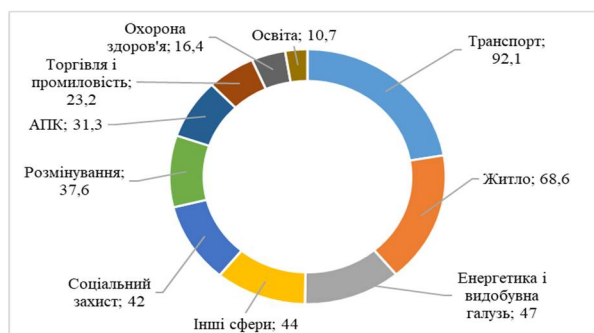

Рис. 2. Загальні фінансові потреби на відновлення інфраструктури України на 1 липня 2023 р., млрд дол. США [2]

Відновлення знищених виробничих потужностей вимагає великих інвестицій. Згідно із спільним аналізом, який було представлено 23 березня 2023 р. урядом України спільно з Групою Світового Банку, Європейською Комісією та ООН, фінансові потреби України у відбудові оцінюються у 420 млрд дол. США. Передбачається, що процес відбудови триватиме близько 10 років і залучатиме як державне, так і приватне фінансування [3]. Самі такі масштабні реалії формують потребу дослідження стратегічних документів та заходів відновлення України та формування гарантій її безпеки.

1. **Стратегічний план повоєнної відбудови України.**

Незважаючи на триваючий військовий конфлікт, глобальна фінансова спільнота активно дискутує про шляхи відновлення України. У червні український уряд разом із бізнес-сектором та міжнародними союзниками представили документ, названий «Проект стратегічного бачення повоєнної відбудови України». За даними цього документу, витрати на відбудову України можуть досягти рекордних 500 млрд дол. США. При цьому у 2023 р. Україні потрібно щонайменше 18 млрд дол. США для реалізації ключових проєктів, включаючи відновлення енергетики, житла, важливої інфраструктури, а також надання базових послуг найбільш уразливим групам населення [4].

Ключові ініціативи та планові рішення в рамках «Проекту стратегічного бачення повоєнної відбудови України» мають бути:

1. Політика в області демографії. Відомо, що від 4 до 7 млн українських громадян перебувають у міграції. За прогнозами Міністерства економіки, протягом наступного десятиліття потреба ринку праці складатиме 4,5 млн. працівників. Щоб досягти економічного зростання на рівні принаймні 7% річно, необхідно залучення цієї робочої сили. Уряд України стверджує, що відсутність половини з 7 млн українців, які зараз перебувають у зарубіжних країнах, може призвести до втрат у ВВП, що складе близько 120 млрд дол. США протягом наступних 10 років. Зрозуміло, що для подальшого розвитку України важливо мотивувати своїх громадян до повернення [5].
2. Економічна стратегія. Україна, співпрацюючи з міжнародними союзниками, виокремлює три ключові джерела фінансування своєї відбудови: міжнародні фінансові установи, приватні інвестиційні фонди та суверенні активи рф розміщені в західних міжнародних депозитаріях Euroclear і Clearstream, а також інших фінансових інституціях, які були заморожені. Відомо, що приблизно 300 млрд дол. США активів рф перебувають на території країн, які підтримують Україну, і можуть бути використані для спонсорства відбудовних процесів [6].
3. Міжнародні партнери як важливі донори. Глобальні фінансові установи. В даний час фінансування, що надається світовими фінансовими установами, стає ключовим джерелом підтримки для України, особливо для відповіді на актуальні потреби – відновлення енергетичних та транспортних мереж. Європейський Інвестиційний Банк, Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, а також Фінансова Корпорація США та IFC вже демонструють готовність активно співпрацювати з приватним сектором України. Низка з цих установ уже визначили конкретні механізми та бюджети на майбутній рік для цієї мети. ЄБРР виступає однією з провідних інвестиційних установ в Україні. До 1 травня 2023 р. загальний вклад Банку до фінансування 530 українських проєктів досяг 18,5 млрд євро. Зі свого боку, Світовий банк сформував фонд у розмірі

понад 20 млрд дол. США, включаючи зобов'язання та гарантії від донорів, щоб асистувати Україні у подоланні шкідливих впливів війни на її громадян та економіку. З цієї суми більше 17 млрд дол. США вже були спрямовані на підтримку України [6; 7]. Ключовою допомогою також є внесок від Міжнародного валютного фонду (МВФ).

2. Модернізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 р.

Після Революції Гідності Україна вирушила шляхом глибоких реформ в політичній та економічній сферах. У 2019 р. країна зміцнила своє зобов'язання до демократичних змін і реформаційного курсу. За невеликий час була впроваджена реформа місцевого управління, фінансова децентралізація, завдяки чому місцеві бюджети України стали суттєво вищими в порівнянні з бюджетами аналогічних міст у росії. Україна розробила новий підхід до регіональної політики, метою якої стало зміцнення національної єдності, зменшення розриву в розвитку між регіонами та підвищення їх конкурентних можливостей. Регіонам надано можливість користуватися державними ресурсами на основі передбачуваності, що сприяло довгостроковому плануванню [8]. Процес регіонального планування базувався на європейських стандартах, що сприяло зближенню українських та європейських норм в сфері регіонального розвитку, підготовлюючи Україну до інтеграції в ЄС.

У 2020 р. Україна затвердила Державну стратегію регіонального розвитку до 2027 р. (ДСРР-2027), яка стала ключовим напрямом державної регіональної політики на наступних сім років, пристосовуючи український планувальний процес до європейських стандартів. Цей документ виступає як глобальний план з визначеними територіальними пріоритетами, акцентуючи увагу на трьох ключових стратегічних цілях для країни та її окремих регіонів. З метою реалізації положень ДСРР-2027 було розроблено низку законопроектів, однак через військовий конфлікт із росією вони не отримали законодавчого затвердження. Однак ухвалена Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року (ДСРР-2027) вимагає перегляду [9]. Основні пропозиції до змін:

- ДСРР-2027 у новому форматі має служити дорожньою картою для відбудови України, зокрема стабілізації та стимуляції розвитку регіонів;
- стратегія повинна визначити регіони відповідно до їх географічного розташування та рівня збитків від конфлікту;
- в стратегії слід виділити конкретні типи регіонів, що постраждали від війни, і класифікувати їх за ступенем пошкодження та демографічними показниками;
- хоча ДСРР-2027 вже визначала функціональні типи регіонів, ці категорії повинні бути враховані в новій версії стратегії;
- слід ревізувати систему цілей, уточнюючи і конкретизуючи їх. Необхідно переглянути перелік завдань, що відповідають цим цілям;
- виконання стратегії має здійснюватися через конкретні програми, фінансовані з різних джерел, зокрема з Державного Фонду відновлення та регіонального розвитку;
- програми мають сприяти відбудові регіонів, розвитку конкретних територій та об'єднанню національного простору.

Для адаптації до сучасних викликів, що виникли внаслідок конфлікту, Україні слід переглянути законодавство у сфері регіонального розвитку. Конкретно, це стосується закону «Про засади державної регіональної політики», який потребує

оновлення з урахуванням нинішніх реалій. Важливі аспекти цього стратегічного документу [10]:

- врахування впливу війни на регіональний розвиток та визначення планувальних документів та інструментів для відновлення територій;
- становлення механізмів державної підтримки для окремих типів регіонів;
- розробка системи моніторингу та оцінки ефективності відновлювальних заходів;
- створення Державного Фонду відновлення та регіонального розвитку для спрямування коштів на відбудову;
- забезпечення прозорого та ефективного управління фінансовими ресурсами, що демонструватиме Україну як відповідального партнера перед міжнародним співтовариством, особливо в контексті підготовки до вступу в ЄС [11].

Бюджет Європейської політики регіонального розвитку на 2021-2027 рр. приблизно дорівнює 500 млрд євро, з яких 390 млрд євро надані з бюджету ЄС, а решту співфінансують країни-члени ЄС. Процес розширення Європейського Союзу визначено Статтею 49 Договору про ЄС. Крім того, два ключових документи щодо цього процесу – це «Стратегія розширення та основні пріоритети 2014-2015 рр.» (від 8.10.2014 р. COM (2014) 700 final) та Рішення № 2021/1529 Європейського Парламенту та Ради від 15 вересня 2021 року [12]. Останній документ ухвалив ключовий інструмент фінансової підтримки для потенційних кандидатів – Інструмент передвступної допомоги (IPA III). Цікаво, що жоден із зазначених документів на даний момент не включає Україну. Проте, після отримання Україною статусу кандидата, очікується оновлення законодавства ЄС та прийняття нових рішень, спрямованих на фінансову підтримку України.

3. План пріоритетних дій щодо посилення імплементації ПВЗВТ на 2023–2024 рр.

Отримання Україною від Європейської Ради 23 червня 2022 р. статусу кандидата на вступ до ЄС відкриє нові можливості для інтенсивних модернізаційних процесів в промисловому секторі, зорієнтованих на підвищення конкурентоспроможності та співпрацю з ЄС як каталізатором інклюзивного економічного росту. Згідно із спільною декларацією 24-го Саміту Україна – ЄС (лютий 2023 р., Київ), була висловлена необхідність актуалізації «Плану пріоритетних заходів для посилення впровадження Угоди про вільну торгівлю на 2023–2024 рр.». Цей план діятиме як головний документ, визначаючи кроки до наближення України до внутрішнього ринку Європейського Союзу. ЄС готовий підтримувати Україну в її реформаційних зусиллях та визнав позитивний торговий ефект від тимчасового зниження тарифів і торговельних обмежень на український експорт до ЄС з червня 2022 р. ЄС також підкреслив готовність розглянути пропозицію України щодо продовження цих пільг після закінчення їх дії.

Огляд торговельних відносин з країнами ЄС вказує на певні складнощі українських підприємств у входженні в європейські ціпки вартості. На даний момент взаємодія здійснюється головно на початкових (експорт ресурсів) та заключних етапах (імпорт фінішної продукції), причому значуща частина доданої вартості не залишається в Україні [13].

6 жовтня 2022 р. Верховна Рада України прийняла рішення звернутися до Європейського Парламенту та Ради ЄС із пропозицією про розширення економічної співпраці та продовження пільгових торговельних умов до завершення

діалогу про вступ України до ЄС. Відгуком на це, 25 травня 2023 р., Рада ЄС прийняла новий регламент, який продовжує пільгові торговельні умови для українських товарів до червня 2024 р. З 2007 р. Європейський Союз впровадив IPA (Інструмент передвступної допомоги) для фінансової підтримки кандидатів на вступ до ЄС. В рамках поточної програми IPA III передбачено витрати приблизно 14,5 млрд євро, з основним акцентом на підтримку малого та середнього бізнесу [14]. Додатково, Україна може користуватися іншими фінансовими програмами ЄС. У грудні 2022 р. Рада ЄС оголосила про надання Україні макрофінансової підтримки у розмірі 1,5 млрд євро щомісяця протягом 2023 р., загалом на суму 18 млрд євро. На початку наступного року Україна стала учасницею програми «Єдиний ринок» із бюджетом 4,3 млрд євро на семирічний період [15]. За цією ініціативою 1500 українських підприємств отримують гранти для розвитку співпраці з ЄС, а ще 430 грантів буде спрямовано на підтримку молодих підприємців з України, зацікавлених у вивченні європейського бізнес-досвіду.

4. *Документи модернізації науково-інноваційної політики України.*

За понад півтора роки після активних військових дій з боку росії, Україна активно працює над вдосконаленням своєї науково-інноваційної стратегії, намагаючись вивести її на європейський рівень. У цьому контексті підкреслюється зближення з нормами та практиками ЄС, а також слідування рекомендаціям програми «Horizon 2020». Проєкт стратегії «Розвиток екосистеми інновацій в Україні» був розроблений для цієї мети [16]. Крім того, Ukraine Startup Fund було створено з метою підсилення інноваційних можливостей країни, сприяння розвитку наукових класерів та стимулювання високотехнологічних бізнес-ініціатив через податкові пільги. Міністерство освіти і науки, у свою чергу, ініціювало створення платформи «Наука та бізнес» для забезпечення продуктивного співпраці між науковцями та бізнес-середовищем. Створення такої платформи надало дослідникам (у тому числі працівникам академічних закладів) низку переваг, зокрема [17, 18, 19]: можливість виводу на ринок своїх наукових розробок; знаходження партнерів для спільних досліджень та залучення коштів; реалізація практичного застосування своїх інновацій; доступ до розширеної наукової та інноваційної бази; активізація залучення інвестицій, у тому числі з-за кордону; можливість отримання прибутку від ліцензування своїх інтелектуальних прав.

З урахуванням цих підходів та інших ініціатив, згідно з «European Innovation Scoreboard (2022)», Україну класифікували як «інноватора-початківця». Детальний аналіз ефективності інноваційної діяльності України порівняно із стандартами ЄС, представлений в «European Innovation Scoreboard 2022» можна переглянути на рис. 3.

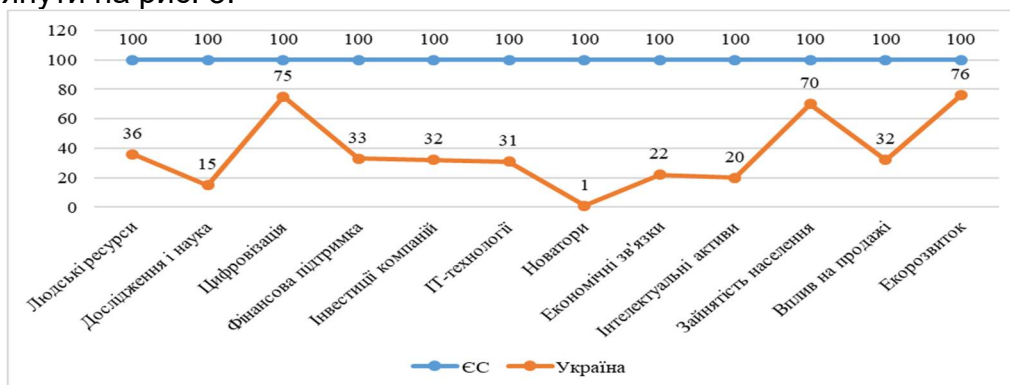

Рис. 3. Показники оцінювання ефективності України відносно показників ЄС, згідно з European Innovation Scoreboard 2022, % [20]

5. Договір військової безпеки України – Київський безпековий договір.

Стабільність України в майбутньому стане однією з ключових тем для обговорення між США та Європою. Оскільки можливість приєднання до ЄС та НАТО залишається не визначеною, Україна знаходиться в ситуації невизначеності – поза європейськими безпековими структурами, проте зіткнулася з військовою загрозою. Незважаючи на здавалося б, непереборні труднощі, рішення цього питання може бути ближчим, ніж ми думаємо. Об'єднані зусилля у військовій підтримці, які надавали США, Європейські країни та інші держави після початку агресії росії, а також супутні політичні ініціативи створюють основу для майбутньої стратегії. Уряд України вже висунув ідеї щодо переорієнтації поточної підтримки, представляючи Київський безпековий договір. Ключовим є те, що Києву та його союзникам не потрібно очікувати завершення військового конфлікту для розробки і впровадження стратегічного безпекового плану [23]. Більшість з цих заходів можна започаткувати негайно, оскільки деякі елементи вже в дії. Довгостроковий безпековий альянс, який буде створений у результаті, слід координувати із потенційним вступом України до ЄС. Відносини між Україною і ЄС будуть зміцнюватися, водночас підтримуючи тісні взаємини з США. Після завершення конфлікту цей безпековий план можна розширити до моменту приєднання України до ЄС, яке само по собі надасть стабільності. Можливість моделювання безпекової структури на прикладі Ізраїлю, включаючи професійну армію, промислову базу, ефективний розвідувальний апарат та сильні стратегічні відносини зі Сполученими Штатами, може бути доречною. Однак важливо враховувати відмінності, такі як те, що Ізраїль володіє ядерною зброєю (офіційно Держава Ізраїль не визнає наявності в неї ракет з ядерним зарядом) і не знаходиться під ядерною загрозою від великої сусідньої держави, на відміну від України [24].

Комплексні домовленості про безпеку повинні тісно корелювати з процесом інтеграції України до ЄС. Потенційне вступання України до Європейського Союзу автоматично пропонує гарантії її безпеки. Деякі експерти вважають, що зобов'язання країн-членів ЄС захищати одне одного, яке визначено у 7 пункті статті 42 Договору про ЄС, може бути менш ефективним, ніж гарантії статті 5 НАТО, оскільки вони не передбачають прямої участі США. Втім, такий підхід може бути невірним. Ймовірність агресії з боку росії проти члена ЄС, навіть якщо цей член буде Україною, є досить низькою. В разі такої агресії росія стикалася б з далеко більш глибокими політичними та економічними наслідками, ніж ті, які вже виникли після подій 2022 р. (рис. 4.).

Основою державної стратегії післявоєнної реконструкції України слід вважати створення стратегічних документів, спрямованих на глибоку модернізацію економіки та активну інтеграцію у Європейський Союз. При цьому реалізація ключових завдань відбуватиметься поетапно.

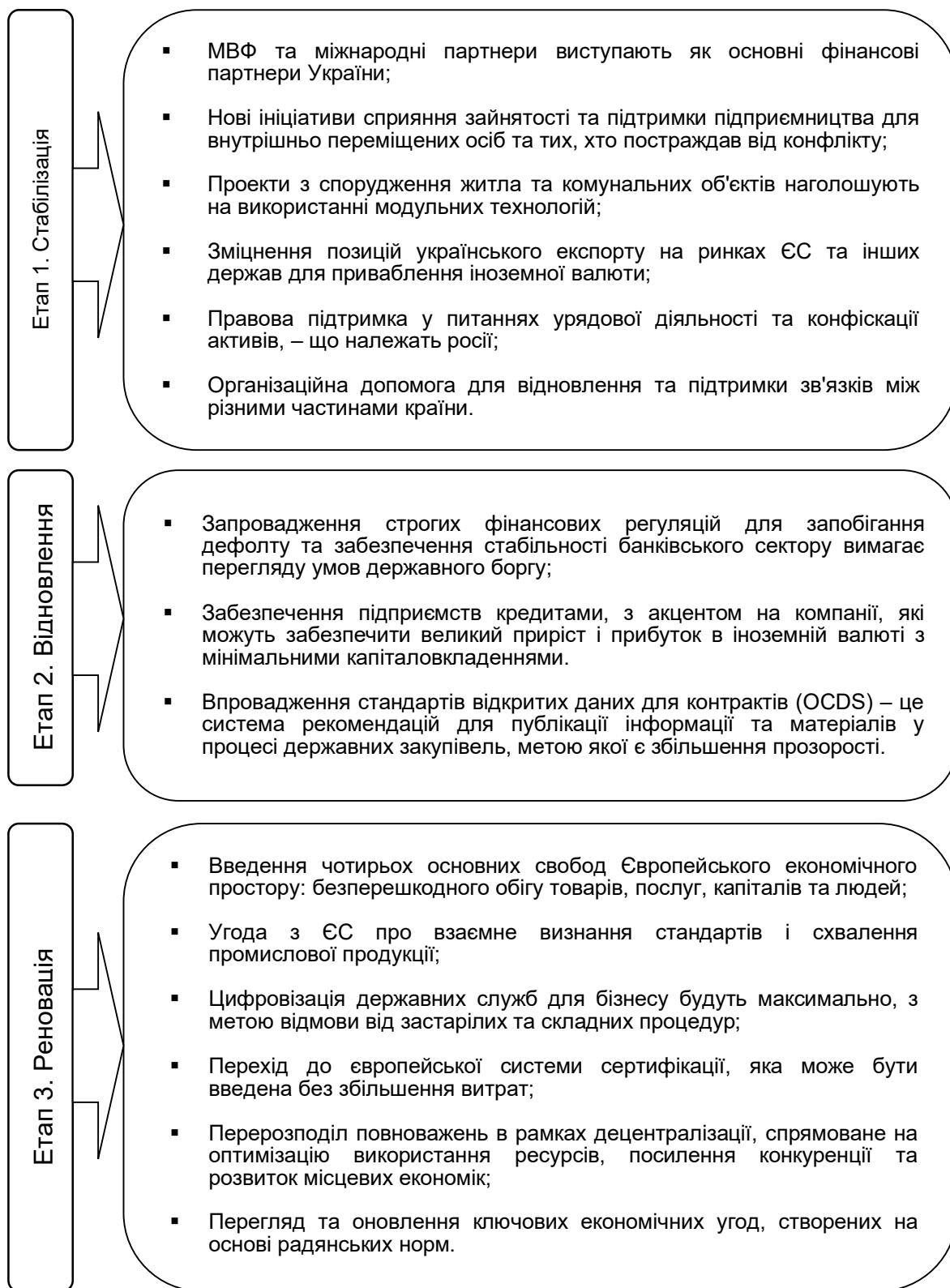

Рис. 4. Етапи, стратегічні заходи та документарне забезпечення повоєнної відбудови України (розроблено авторами на основі [27, 28, 29])

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незалежно від військових наслідків, Україна в майбутньому буде ключовою державою у світовому безпековому ландшафті. На сьогодні Київ разом із своїми союзниками

повинен чітко визначити основні принципи майбутнього безпекового порядку, який буде діяти до моменту, коли Україна зможе сповна інтегруватися в західні співтовариства. Збільшення євроінтеграційних зусиль допоможе консолідувати українську промисловість, інтегруючи її в європейську економічну систему. Такий підхід забезпечить стабільне повоєнне відновлення за європейськими вимогами. Це, у свою чергу, дозволить ефективно відповідати на виклики та небезпеки конфлікту, адаптуючись до нових воєнних реалій без втрати виробничого потенціалу, а також забезпечить міцний фундамент для подальшого розвитку та прогресу.

Доведено, що зростання міжнародної економічної співпраці та адаптація національних інституцій до європейських стандартів мають завершитися вступом України до ЄС. Для досягнення цієї мети необхідно уважно оцінити поточну ситуацію, розібратися з основними труднощами та викликами, а також врахувати нові обмеження та ризики, які виникли через воєнні дії та їх вплив на економіку країни. Проте, дотримуючись плану вирішення короткострокових і середньострокових завдань, Україна може отримати шанс розвинути свою економіку на нових принципах, перейти від сировинного напрямку до високотехнологічного, зміцнити свої позиції на міжнародній арені та стати повноправним членом Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Відбудова України після війни: Що варто зробити вже зараз. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/17/705238/> (дата звернення: 09.08.2023).
2. Український союз промисловців і підприємців. Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики. URL: <https://uspp.ua/news/ostanninovyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysokiryzyku> (дата звернення: 09.08.2023).
3. Kyiv School of Economics. Russia Will Pay / The project of collecting, evaluating, analyzing, and documenting information on direct losses to civilian infrastructure in connection with Russian aggression. URL: <https://kse.ua/russia-will-pay> (дата звернення: 09.08.2023).
4. Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання. URL: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-04/EDGE%20UIPA%20Report-%20online%20-%20Ukrainian%20%2811%20Apr%202023%29_AC.pdf (дата звернення: 09.08.2023).
5. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html (дата звернення: 09.08.2023).
6. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf (дата звернення: 09.08.2023).
7. Makedon, V., Dzeveluk A., Khaustova Y., Bieliakova O., Nazarenko I. Enterprise multi-level energy efficiency management system development. *International Journal of Energy, Environment, and Economics*. 2021. Volume 29. Issue 1. pp. 73–91.
8. Найт Кріс. 5 шляхів відбудови під час війни. URL: <https://www.eib.org/en/stories/ukraine-recovery-economy-report?lang=uk> (дата звернення: 25.08.2023).
9. Паньків Н., Чернишова А., Проблеми та перспективи відновлення України під час та після завершення російсько-української війни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №1 (314). С. 67–79.

10. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> (дата звернення: 09.08.2023).
11. Шеремета П. Долати шлях до перемоги: воєнні та післявоєнні потреби України. URL: <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/making-it-distance-victory-ukraines-war-and-post-war-needs> (дата звернення: 09.08.2023).
12. European Commission. EU accession process: step by step. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf (дата звернення: 09.08.2023).
13. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В.В. Небрат]; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. 571 с.
14. Шаповал Н., Федосеєнко М., Грибановський О., Терещенко О., Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf> (дата звернення: 09.08.2023).
15. Kyiv School of Economics. Russia Will Pay / The project of collecting, evaluating, analyzing, and documenting information on direct losses to civilian infrastructure in connection with Russian aggression". URL: <https://kse.ua/russia-will-pay> (дата звернення: 09.08.2023).
16. European Commission. The Horizon Europe Policy Support Facility. URL: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/policy-support-facility> (дата звернення: 09.08.2023).
17. Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en#section-d1e109> (дата звернення: 09.08.2023).
18. Makedon, Vyacheslav & Krasnikova, Nataliya & Krupskyi, Oleksandr & Stasiuk, Yuliia. Arrangement of Digital Leadership Strategy by Corporate Structures: A Review. *Ikonomicheski Izsledvania*. 2022. 31. pp. 19–40.
19. Ємець В.В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: регіональний та місцевий аспекти. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 68–72.
20. Directorate-General for Research and Innovation of European Commission. European innovation scoreboard 2022. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovationscoreboard-2022_en (дата звернення: 09.08.2023).
21. Македон В.В., Чабаненко А.В. Факторні складові цифровізації глобальної економіки та макроекономічних систем країн світу. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9875> (дата звернення: 23.08.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.11
22. European Commission (2023, February 1). Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union: Analytical Report. SWD(2023)30. Brussels. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf (дата звернення: 09.08.2023).
23. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 09.08.2023).

24. Чарамелла Ерик. Як може виглядати довгострокова конфігурація безпеки для України. URL: https://carnegieendowment.org/files/Ukrainian_Version_-_Long-Term_Security_Arrangements.pdf (дата звернення: 09.08.2023).
25. Самоходський І. Аналіз міжнародного досвіду та найкращих практик щодо прозорості та підзвітної відбудови. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/UA-international-experience-transparent-accountable-recovery.pdf> (дата звернення: 09.08.2023).
26. Ukraine recovery plan. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2023).
27. Бородіна О. Базові тренди повоєнної трансформації економіки України: бюджетна децентралізація, індустрія 4.0, регіональний енергоменеджмент. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2022. Vol. 6(1). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.01.04>.
28. Тимошенко К. План швидкого відновлення України передбачатиме швидке відновлення зруйнованої російським агресором соціальної інфраструктури. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/plan-shvidkogo-vidnovlennya-ukrayini-peredbachatime-operativ-76433> (дата звернення: 09.08.2023).
29. Міцніший союз: консолідація демократій унаслідок широкомасштабної агресії Росії проти України: аналіт. доп. / [О. Александров, О. Борділовська, А. Веселовський та ін.]; за ред. О. Александрова. Київ: НІСД, 2023. 75 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.05>

References

1. Vidbudova Ukrainy pislia viiny: Shcho varto zrobyty vzhe zaraz [Reconstruction of Ukraine after the war: What should be done now] (2023). *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/17/705238/> [in Ukrainian].
2. Ukrainyskyi soiuz promyslovtsiv i pidpnyiemtsiv. Tretyna promyslovoho potentsialu v Ukraini ne zadiiana cherez vysokyi ryzyky [Ukrainian Union of Industrialists and Entrepreneurs, "A third of the industrial potential in Ukraine is not used due to high risks"] (2023). *uspp.ua*. Retrieved from <https://uspp.ua/news/ostanninovyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysokiryzyky> [in Ukrainian].
3. Kyiv School of Economics (2022). *kse.ua*. Retrieved from https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf (Accessed 26.08.2023) [in English].
4. Nova Ukraina: stymuliuvannia investytsii u svobodu, myr ta protsvitannia [New Ukraine: stimulating investment in freedom, peace and prosperity]. (2023). *www.usaid.gov*. Retrieved from https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-04/EDGE%20UIPA%20Report-%20online%20-%20Ukrainian%20%2811%20Apr%202023%29_AC.pdf [in Ukrainian].
5. Bohdan, T. (2022). Bohdan T. Plan vidnovlennia Ukrainy: sylni ta slabki storony [Ukraine's recovery plan: strengths and weaknesses]. *lb.ua*. Retrieved from https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html [in Ukrainian].
6. Doslidzhennia initsiatyv u sferi povoiennoho vidnovlennia [Study of initiatives in the field of post-war reconstruction] (2023). *ednannia.ua*. Retrieved from https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf [in Ukrainian].

7. Makedon, V., & Dzeveluk, A., & Khaustova, Y., & Bieliakova, O., & Nazarenko, I. (2021). Enterprise multi-level energy efficiency management system development. *International Journal of Energy, Environment, and Economics*. 2021. (Vol. 29, Issue 1), (pp. 73-91) [in English].
8. Knight, Chris (2022). 5 shliakhiv vidbudovy pid chas viiny [5 ways to rebuild during the war]. *www.eib.org*. Retrieved from <https://www.eib.org/en/stories/ukraine-recovery-economy-report?lang=uk> [in Ukrainian].
9. Pankiv, N., & Chernyshova, A. (2023). Problemy ta perspektyvy vidnovlennia ukrainy pid chas ta pislia zavershennia rosiisko-ukrainskoi viiny [Problems and prospects of the recovery of Ukraine during and after the end of the Russian-Ukrainian war]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 1(314), 67-79. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-9> [in Ukrainian].
10. Tkachuk, A., & Tretyak, Yu. (2023). Pro vidnovlennia ta rehionalnyi rozvytok pislia viiny [On reconstruction and regional development after the war]. *www.csi.org.ua*. Retrieved from <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-rehionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> [in Ukrainian].
11. Sheremeta, P. Dolaty shliakh do peremohy: voienni ta pisliavoienni potreby Ukrainy [Overcoming the path to victory: wartime and postwar needs of Ukraine]. *www.globsec.org*. Retrieved from <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/making-it-distance-victory-ukraines-war-and-post-war-needs> [in Ukrainian].
12. European Commission (2022). EU accession process: step by step”. *neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf [in English].
13. Nebrat, V.V. (2023). *Vidbudova dlia rozvytku: zarubizhnyi dosvid ta ukrainski perspektyvy [Reconstruction for development: foreign experience and Ukrainian]*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Shapoval, N., & Fedoseyenko, M., & Hrybanovskyi, O., & Tereshchenko, O. (2022). Povoienne vidnovlennia Ukrainy. Novi rynky ta tsyfrovi rishennia [Postwar recovery of Ukraine. New markets and digital solutions]. *kse.ua*. Retrieved from <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf> [in Ukrainian].
15. Kyiv School of Economics (2023). Russia Will Pay / The project of collecting, evaluating, analyzing, and documenting information on direct losses to civilian infrastructure in connection with Russian aggression. *kse.ua*. Retrieved from <https://kse.ua/russia-will-pay> [in English].
16. European Commission (2023). The Horizon Europe Policy Support Facility. *ec.europa.eu*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/policy-support-facility> [in English].
17. Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine (2023). *www.oecd-ilibrary.org*. Retrieved from <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en#section-d1e109> [in English].
18. Makedon, V. & Krasnikova, N. & Krupskyi, O. & Stasiuk, Y. (2022). Arrangement of Digital Leadership Strategy by Corporate Structures: A Review. *Ikonomicheski Izsledvania*, 31, 9-40 [in English].
19. Yemets, V.V. (2022). Ekonomichni rozvytok u poviennyi period v Ukraini: rehionalnyi ta mistsevyi aspekty [Economic development in the post-war period in

- Ukraine: regional and local aspects]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 5, 68-72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.5.68> [in Ukrainian].
20. Directorate-General for Research and Innovation of European Commission (2022). European innovation scoreboard 2022. *research-and-innovation.ec.europa.eu*. Retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovationscoreboard-2022_en [in English].
 21. Makedon, V. & Chabanenko, A. (2022). Faktorni skladovi tsyfrovizatsii hlobalnoi ekonomiky ta makroekonomichnykh system krain svitu [Factor components of digitalization of the global economy and macroeconomic systems of countries]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 1. *www.economy.nayka.com.ua*. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9875> (Accessed 23.08.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.11 [in Ukrainian].
 22. European Commission (2023 February 1). Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union: Analytical Report. SWD(2023)30. Brussels. *neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf [in English].
 23. Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny. [The National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War] (2023). Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy «Ekolohichna bezpeka» – Project of the Recovery Plan of Ukraine Materials of the working group “Ecological safety”. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> [in Ukrainian].
 24. Charamella, E. (2023). Yak mozhe vyhliadaty dovhostrokovna konfihuratsiia bezpeky dlia Ukrainy [What a long-term security configuration for Ukraine might look like]. *carnegieendowment.org*. Retrieved from https://carnegieendowment.org/files/Ukrainian_Version_-_Long-Term_Security_Arrangements.pdf [in Ukrainian].
 25. Samokhodskyi, I. (2022). Analiz mizhnarodnoho dosvidu ta naikrashchykh praktyk shchodo prozori ta pidzvitnoi vidbudovy [Analysis of international experience and best practices regarding transparent and accountable reconstruction]. *brdo.com.ua*. Retrieved from <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/UA-international-experience-transparent-accountable-recovery.pdf> [in Ukrainian].
 26. Ukraine recovery plan. *recovery.gov.ua*. Retrieved from <https://recovery.gov.ua/project/program/strive-for-eu-integration> [in English].
 27. Borodina, O. (2022). azovi trendy povoiennoi transformatsii ekonomiky Ukrainy: biudzhethna detsentralizatsiia, industriia 4.0, rehionalnyi enerhomenedzhment [Basic trends of postwar transformation of Ukraine's economy: industry 4.0, budgetary decentralization, regional energy management]. *Journal of Innovations and Sustainability*, 6(1). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.01.04> [in Ukrainian].
 28. Tymoshenko, K. (2023). Plan shvydkoho vidnovlennia Ukrainy peredbachatyme shvydke vidnovlennia zruinovanoi rosiiskym ahresorom sotsialnoi infrastruktury [The plan for the rapid recovery of Ukraine will provide for the rapid recovery of the social infrastructure destroyed by the Russian aggressor]. *www.president.gov.ua*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/en/news/plan-shvidkogo-vidnovlennya-ukrayini-peredbachatime-operativ-76433> (Accessed 28.08.2023). [in Ukrainian].

29. Aleksandrov, O., & Bordilovska, O. & Veselovskyi, A. (2023). Mitsnishyi soiuz: konsolidatsiia demokratii unaslidok shyrokomashtabnoi ahresii Rosii proty Ukrainy [A stronger union: consolidation of democracies as a result of Russia's large-scale aggression against Ukraine]. Kyiv. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.05> [in Ukrainian].

Подано до редакції 26.09.2023 р.

Прийнято до друку 27.10.2023 р.